

ВПЛИВ ІНШОМОВНОГО СЕРЕДОВИЩА НА МОВНУ ПОВЕДІНКУ ОСОБИ

Деформація мовної ситуації, конфліктність мовних проблем в суспільстві можуть виступати наслідком втрати суспільної консолідації, а також небезпечного та невідворотного процесу асиміляції. Питання вибору мови, усвідомлення мови свого народу є не лише засобом ідентифікації, а й гарантом безпеки нації [3].

На сьогодні проблема двомовності, зокрема мовної поведінки особистості в іншомовному середовищі є недостатньо розробленою, оскільки раніше подібні дослідження мали скоріше ідеологічний, аніж науковий характер. Так, вагомий внесок у розробку питання мовної поведінки та іншомовного середовища зробили Л. Масенко, О. Ткаченко, Ю. Шевельов, Н. Шумарова. Глибшому розумінню психологічних засад мовної поведінки, мотивів вибору мови, їх змісту і структури сприяли дослідження психологів Л. Виготського, Є. Ільїна, Г. Костюка, О. Леонтєва, О. Лурії.

Типи мовної поведінки виступили об'єктом дослідження науковців Г.Л. Вусик, Н.М. Бікової, Т.В. Кузнецової та інших.

Проблемі перемикання кодів у білінгвальному середовищі присвячені праці Л. Ставицької, В. Труба, Н. Шовгун, Т. Бурди та ін. Учені переважно зосереджували свою увагу на проблемах класифікації типів перемикання мовних кодів.

Мета роботи – уточнення особливостей мовної поведінки особистості, виявлення ролі соціальних та індивідуальних факторів при формуванні та дотриманні певних моделей мовної поведінки в ситуації іншомовного середовища.

Відомо, що на мовну поведінку людини значною мірою впливає її оточення. Перебуваючи в умовах іншомовного білінгвального або мультилінгвального середовища людина починає демонструвати конформну поведінку, що пов'язано з соціальними, психічними та іншими чинниками.

Визначальну причину такої поведінки потрібно шукати не в особливостях індивідуальної свідомості або у певній сукупності індивідуальних свідомостей, а у площині попереднього стану мовного середовища в тому вигляді, який воно мало раніше, тобто серед попередніх соціальних фактів, які мають відношення до мови.

Як зазначає дослідниця Оксана Кравець, формування особистості відбувається в комунікативному просторі мовного середовища. Іноді мова ототожнюється з власне середовищем,

яке оточує наше життя, без участі якої нічого не може відбутися, яка не існує поза ним як об'єктивна дійсність, а знаходиться в нас самих, в нашій свідомості, пам'яті, змінюючи свої обриси з кожним рухом думки, кожним проявом особистості [2, с. 84]. Всі ці висновки характеризують рідне мовне середовище, де спочатку формується мовна особистість. Що ж відбувається з мовною особистістю, коли вона потрапляє в іншомовний простір, іншомовне середовище?

Важливо пам'ятати, що мовне середовище не є кількісним виміром мовних практик і мовної поведінки суб'єктів, які його утворюють, це система, яка виникає внаслідок складного процесу їх всебічної взаємодії, до того ж наділена певним набором власних якостей. Окремі індивіди мають здатність зробити до цієї системи більший внесок, інші – менший.

Очевидно, що повній реалізації мовної особистості в іншомовній культурі і іноземній мові не завжди будуть відповідати навички та вміння, які сформовані на базі рідної культури та мови [2, с. 85].

Нерідко в процесі спілкування особа виходить за межі ustalених норм в іншомовному середовищі, використовуючи нетипові для певних слів афікси або утворюючи слова з вигаданими коренями. Поширеним є використання прийомів мовної гри (метатеза, контамінація та ін.). Часто мовець утворює нові слова від іншомовних (переважно англомовних) основ або

за допомогою іншомовних афіксів. Запозичені з англійської мови лексеми стають основою для творення словотвірних пар та парадигм.

Основними факторами перемикання коду з рідної мови на іншу в неофіційних комунікативних ситуаціях є ендогенні, серед яких головні – мета комунікативного акту та потреба в адекватності самовираження.

Перемикання кодів спричинене переважно комунікативною метою, потребою цитування, передачею прямої мови, вживанням фразеологізмів, повторенням іншомовного фрагмента висловлювання, а також прагненням надати висловлюванню певної експресивності. Відсутність мовної стійкості спільноти і одночасне поширення мовної толерантності, що пропагується в соціумі, на тлі переважної мовної стійкості в іншомовному середовищі, може створювати умови для формування суржику та звуження функцій рідної мови у спонтанному повсякденному спілкуванні.

Найбільш впливовими на кодові переключення в неартикульованому мовленні є такі фактори, як тема роздумів, мова попереднього спілкування та мова особи, що є об'єктом роздумів. З'ясовано, що для більшості респондентів, які в обох видах мовлення послуговуються обома мовами поперемінно, основні фактори кодових переключень в артикульованому мовленні в загальних рисах характерні і для неартикульованого.

При цьому в артикульованому мовленні при диглосному білінгвізмі основними екзогенними факторами впливу на перехід з однієї мови на іншу є сфера спілкування, соціальні установки та стереотипи, престиж мов. При недиглосному білінгвізмі найбільший вплив на кодові переключення мають такі екзогенні фактори, як мова співрозмовника, тема спілкування та ендогенний фактор нестачі лексичного запасу слів.

До того ж варто додати, що у стрімкому процесі глобалізації послаблюються роль і значення звичних, усталених соціальних зв'язків, традиції, звичаїв. На цьому загальному фоні відбувається руйнування монополії рідної та державної мови у забезпеченні доступу до інформації, а також у таких сферах, як освіта, наука, культура. Можна погодитися з позицією тих учених, хто вважає, що з точки зору її гуманітарної складової, зокрема «гуманітарних цінностей», глобалізація як така залишається вкрай невизначеною й неспроможною виступити основою окремого світу цінностей. Декларувати нову «глобальну ідентичність», заради якої можна було б думати про відмову від ідентичності національної, ще зарано. Глобальна «англомовність» позначається й на якості та на загальному характері комунікації у національному середовищі, окресленому й значною мірою обмеженому рамками національної держави. При цьому йдеться про комунікацію не у вузькому, а у максимально розширеному значенні слова.